

„Amilyen a pásztor, olyan a nyáj”

— Mit gondol, miért kapta a jeles kitüntetések?

— Az ember ötven év alatt sok bakot ló, közben pedig úgy mellesleg néha hasznos dolgot is cselekszik. Talán ez történt velem is.

— Nem találta kissé különösnek a mostani mezejnyit? Jórészt az Országos Tervhivatal szakembereinek társaságában vette át a zászlórendet.

— Mi tagadás, kakukktójának éreztem magam. De ha megnézi az előző csapatot, az sem volt éppen az én műfajom. A tévés Vitray és Chrudinák közül is kilógtam volna.

— Magyarországon igen csekély mennyiségű mangánércet bányásznak, professzor úr miért pont ezzel az ásvánnyal jegyezte el magát?

— Egy ásványkincs természetét, annak kialakulását, fizikai, geokémiai tulajdonságait vizsgálva sok olyan következtetésre juthat a kutató, mely eredményeket a világ más tájain is lehet hasznosítani. Az alap kutatás tudományos érdekeltiségek hordozója. A nemzetközi kongresszusokon különböző kutatócsoportok, teamek verbuválódnak, olyan szakemberekből, akiket hasonló probléma érdekel. Igazi tudományos és emberi kapcsolatok itt alakulhatnak ki. Azokban az országokban, ahol nagy mangánérclelőhelyek vannak, ott az ipar vevő az alap kutatási eredményekre. Észak-Ausztráliában, Groote Eylandt szigetén magam is jártam. Ott az óriási mangánérctelepből külszíni fejtéssel termelik ki a mangánt. A bajk odaállnak a kikötőbe és azonnal rakják rájuk a kitermelt ércet. Hogy a földtani kutatásból milyen haszna lesz egy országnak, az nemcsak a geológusokon múlik. A kutató csak feltárja a kincseket, a többi a bányász és a piac fogadókészségén múlik.

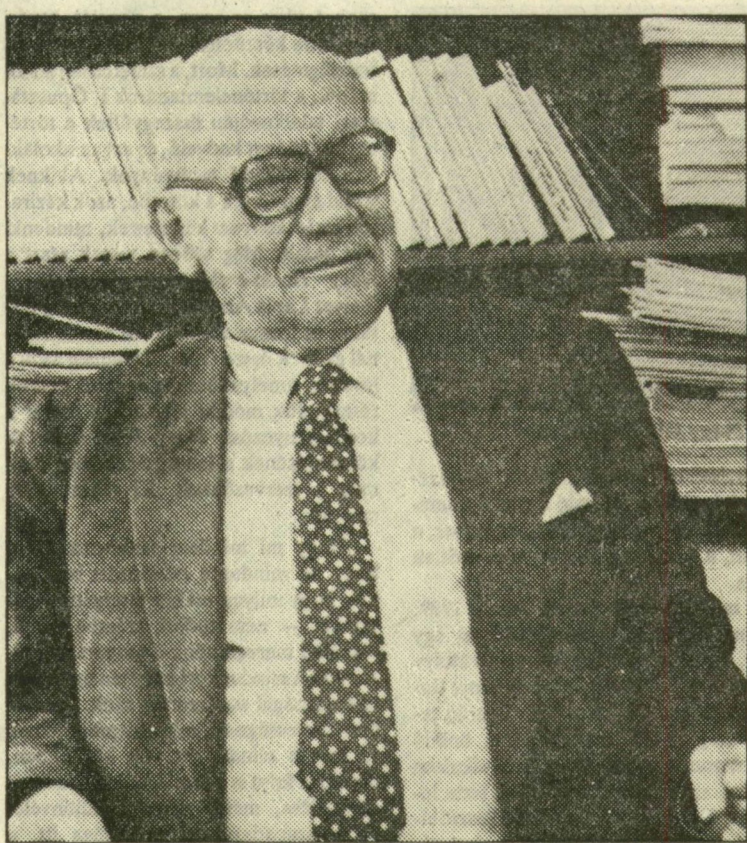
— Mit tapasztal, nálunk az iparnak, a gazdaságnak van-e kellő érzékenysége a tudomány iránt?

— Bármilyen furcsa, nekem az ötvenes évekből is vannak pozitív tapasztalataim. Úrkúton dolgoztam együtt egy olyan bányaigazgatóval,

BESZÉLGETÉS GRASSELLY GYULÁVAL

Grasselly Gyula professzorról rutinos fotós kolléganőnknek sikerült derűs portrét készítenie. Pedig házigazdánk már a beszélgetés elején figyelmeztetett bennünket: „Ne számítsanak sok mosolyra, mert igen morcos ember vagyok.” Aki azonban ismeri Grasselly professzort, tudja, nem kell nagyon komolyan venni ezt a kijelentést. A JATE Ásványtani Geokémiai és Kőzettani Tanszékének volt vezetője, a SZAB elnöke olyan természettudós, aki kifinomult humorérzékkel, szellemmel megáldott ember. S ha kell, a filozofát megszégyenítő jártassággal tud csevegni művészetről, történelemről, bibliáról is. Beszélgetésünk apropóját két kitüntetés adta. Az egyik a Magyar Köztársaság Zászlórendje, a másik a Csongrád Megyei Tanács Alkotó-díja.

Somogyi Károlyné felvétele

akire ma is nagy tisztelettel emlékszem. Ő például fontosnak tartotta, mit mond a geológus. A vezető szemléletétől pedig sok függ. Ezért olyan vezetőkre van, lesz szükség, akik tudják, mire jó a tudomány. S hogy az alap kutatásra nem kell sajnálni a pénzt, mert az a holnapután záloga. Ez nyugaton evidencia. Mit nyugaton? Kínában járva döbbenettel tapasztaltam: a kutatóközpont épületében, az emeleti folyosókon középkori állapotok uralkodnak, ugyanakkor a földszinten a legmodernebb japán és NSZK gépekkel dolgoznak. S ami a legfontosabb: ezeket a kínai szakemberek tudják is használni!

— Van-e remény arra, hogy hozánk is betörjön a szupertechnika?

— Hiszem, hogy igen. Még az előző kormány jóvoltából elindult a regionális műszerparkok kiépítése. Ez azt jelenti, hogy a regionális centrumokban olyan nagy műszerek állnak majd rendelkezésre, melyeket a különböző kutatócsoportok közösen használhatnak. Minél több fiatal kellene kiküldeni nyugatra, hogy ott megismerje a korszerű műszereket, azok kezelését és az eredmények értékelését.

— Önnek kiterjedt nemzetközi kapcsolatai vannak, több tudományos társaság, munkabizottság tagja. Mi a tapasztalata, milyenreputációja van a magyar tudósoknak a világban?

— Erről csak a legjobbakat mondhatom. Soha, semmilyen hát-

rányát nem éreztem annak, hogy magyar, hogy szocialista ország állampolgára vagyok. A nemzetközi tudományos életben egyedül az eredmény számít, nem a származás, vagy a világnézet.

— Úgy tudom, az utóbbiakkal kapcsolatban itthon viszont voltak gondjai.

— Ma sem tudom mivel érdemeltem ki 1959-ben a rám mért hároméves „száműzést”. Hogy őszinte legyek, ma már nem is nagyon érdekel. Akkoriban nem kötötték az ember orrára, mi a bűne, csak jött az értesítés, melyből kiderült, így vagy úgy döntöttek a sorsa felől. Engem kibillentettek a munkaköréből. A tanszéken maradhattam, de a tudományos ranglétrán is vissz-

szálepítették egy fokozattal. A környezetemben többen fel akartak világosítani, kinek, kinek köszönhettem a „kitüntető figyelmet”. Én azonban nem akartam megtudni jó-akaróim nevét. A harag, a gyűlölködés csak energiapocsékolás lett volna. Összeszorítottam a fogam, megpróbáltam derűsen felfogni a helyzetet. És igyekeztem minél többet dolgozni. A munka ugyanis a legjobb terápia. Persze, az is segített, hogy a legtöbb kollégám nem „fokozott le”. Tőlük ugyanannyi megbecsülést kaptam, mint annak előtte. Nem türelmetlenkedtem, kívártam még három év múlva rehabilitáltak.

— Ez a higgadt, bölcs viselkedés nehezen várható el egy olasz ősszel rendelkező fiatalembertől...

— Na, azért tudok én nagyon harapos is lenni. Apám bohémságából is örökölttem egy keveset. Csak tudja, az élet elég korán megtanított arra, hogy nem kell fölöslegesen kihívni magam ellen a sorsot. És hogy tülekedni se nagyon érdemes. Ahhoz, hogy az ember eredményt, netán elismerést várjon, előtte le kell tennie valamit.

— Hol, kiktől sajátította el ezt a szemléletet?

— Jó iskolába jártam; a piaristákhoz. Később ugyanott tanítottam is. Jó elődöm volt a tanszéken. Koch Sándor professzor személyében. Nagypám, akinél nevelkedtem, pedig igen bölcs ember hírében állt.

— Mielőtt a tanszékvezetői székről leköszönt, utódrol is gondoskodott.

— Ez természetes. Nem akartam, hogy lábbal előre vigyenek majd ki a tanszékről. Így nyugodtan tudok ugyanott dolgozni és az akadémiai teendőimre is jut időm. Egyébként, jó ha egy váltásnál az előd nem érzi magát trónfosztottnak, az utód pedig nem érzi azt, hogy az előd továbbra is uralkodni akar. A tanszék érdekei is ezt kívánják. Úgy érzem, hogy ezen a téren nálunk előd és utód között minden a legnagyobb rendben van. Mert amilyen a pásztor, olyan a nyáj — mondja a Biblia. S ennek a fordítottja is igaz. Jó fényt vetnek a vezetőre a munkatársak eredményei. S úgy hiszem, az én kitüntetésemben benne van a tanszék megbecsülése is.

PACSIKA EMÍLIA

Kultusz, legenda, önvizsgálat

KOSZTIN ÁRPÁD KÖNYVE A DÁKOROMÁN FOLYTONOSSÁGRÓL

Az ősi múlt jelen van, velünk él, mégis ritka élmény, midőn ismeretlen, több száz év előtt élt eleink eszméinek jelenlétét közvetlenül, tárgyakban, épületekben megtapasztaljuk. Az ember több annál, mint aki eszik, iszik, életet ad és életet elvesz, nem csupán használati tárgyakat, hanem „felesleges” limlomot is alkot és hagy maga után. Ilyen, hasznalatnak nem nevezhető, de sem az élet termelésében, sem annak elpusztításában közvetlen szerepet nem játszó rekvizitumokban is szemlélhetjük jelenüket és múltunkat. Az őskori idolkok, az egyiptomi piramisok, na és a mostanában egyre fogyó álló és „ülő” Lenin-szobrok sajátos létünk, emberi életünk lenyomatai. Minden emberi közösség megalkotja a maga kultuszait, hozzá a rítusokat, ceremóniákat, a kultuszhelyeket — amelyeket illik véresen komolyan venni. Golding gyermekéről szóló, A legyek ura című regénye kitűnő példázata ennek.

Mivel a kultuszok tárgyi elemei szorosan kapcsolódnak az őket alkotó közösséghez, néphez, ezért olyan építészeti és régészeti leleteknek tekinthetők, amelyek több száz év múltán is „megszólalnak”. Ha valahol nyolc-kilencszáz éves kereszténytemplomra, vagy annak romjaira bukkanunk, akkor ez árulkodik építőiről, alapítóiról, a benne szertartásokon részt vett közösségről is, nem csupán a mesterek tudásáról, az építési módszerekről, a korabeli ízlésről.

Kosztin Árpád: A dákoromán legenda című könyvében adta közre kutatásait, melyeket az említett felismerésre alapozott. Erdélyi ember lévén az érdekelte, vajon mikor épültek és kik által, szülőföldjének legkorábbi kereszténytemplomai, kolostorai, kápolnái. Vizsgálatai körébe az erdélyieknek kívűl bevonta a havasalföldi és moldvai kultuszhelyeket, s néhány jelentősebb kelet-magyarországi (partiumi) egyházi objektumot is. E létesítmények keletkezéstörténetét nem titkolta azért kutatva, hogy ezen a szálán is bizonyítékokkal, cáfolattal szolgáljon az egykori legenda, a mai államvallással emelt teória, a dákoromán folytonosság elméletével szemben.

A dákoromán elmélet, amely mintegy kétszáz éve öltött tudományos alakot, majdnem olyan biztos alapokon áll, mint a sumér-magyar rokonság eszméje, az utóbbi évtizedekben „arra való volt, hogy a diktátor több, mint 2050 év megsza-

kítatlan államiságtörténetének csúcán, annak mintegy beteljesítőjeként tetszelegessen a világ előtt” (Radu Popa). A dákoromán folytonosság fontos eleme az az állítás, hogy az ősi dák és római lakossággal azonos román nép mai államterületén élve már az V. században, tehát Attila hunjai ottani jártának-keltének idején felvette a kereszténységet. Ha ez így volt, akkor a mai Románia területén dák-római-román keresztény kultuszhelyeket építettek annak idején a hívők maguknak, s ezek, ha másként nem, legalább romjaikban fennmaradtak.

Nos, ilyeneket, mint Kosztin Árpád könyve bizonyítja, mindeddig senki sem talált a szóban forgó területen. A történelmi Magyarország és az egykori román vajdaságok legkorábbi román (vlach) kereszténytemplomai a XIII. századból valók. A terület legősibb keresztény kultuszhelyei felsorolásával és keletkezéstörténeti elemzésével a szerző bemutatja, hogy míg a magyar keresztény templomok már a XI. század elején megjelentek, a románság első erdélyi templomai két-háromszáz évvel későbbi alapításúak. Még fiatalabbak az óromániai kultuszhelyek, bizonyítva ezzel e régió Erdélyről volt akkori elmaradottságát. Az 1920-ban Romániának ítélt területen az Árpád-kor végén körülbelül 2000 templom létezett. Ezeknek — a Függelék szerzője, Gyurkó János szerint — „70 százaléka a magyar, 28 százaléka a német és 2 százaléka a román nép alkotása”.

A könyv nemcsak vallás- és egyháztörténeti, hanem nyelvtudományi érvekkel is szélesíti ismereteink körét. Ismerteti a román vajdák erdélyi földesúrként, tehát a magyar király hűbéreseiként létesített egyházi célú objektumait, az erdélyi fejedelmeknek a románok ortodox egyházát támogató intézkedéseit, adatokat találunk a románok néppé formálódásának összetevőiről, folyamatairól, ennek délkelet-európai történeti-politikai eseményekkel való összefüggéseiről.

A könyv címe azonban megtévesztő. A szerző ebben a terjedelemben és csupán a felhasznált szakirodalom alapján aligha vállalkozhat a dákoromán legenda kialakulásának, tartalmának és teljes cáfolatának bemutatására. Mint már jeleztük, annak csak egyik, jelentős aspektusát elemzi széles adatgyűjtése alapján, meggyőző következtetésekkel.

Mivel a munka a szélesebb olvasóközönség számára készült, csak helyeselhetjük a kitekintést a román államiság XIV. századi kezdeteire. Még jobban szolgálta volna az olvasók tájékoztatását néhány térképvázlat (pl.: Erdély és környéke a római hódítás előtt, ugyanez a terület a római uralom 170 éve alatt, a kelet-magyarországi, moldvai és havasalföldi területek egyházi építményei a XIII. és a XIV. században), a táblázatos kimutatások meggyőzőek ugyan, de kevésbé szemléletesek. Nem jelentéktelen részét képezi a kiadványnak a 44 felvétel tartalmazó képmelléklet. A számos ritka felvétel nem csupán érzelmeinkre hat, emlékeztet az Erdélyben élt, dolgozott, küzdött magyar, román, szász emberekre, hanem jelentős dokumentumértéket képvisel. Még ha remélhetjük is a bulldózerkorszak elmúlását, tudnunk kell, hogy „Rendszeres műemlékvédelem és ahhoz kapcsolódó építéstartórténeti kutatás 1977 óta nincs Romániában...” Könnyen lehet, hogy a képeken látható épületek pusztán a nemtörődömség, esetleg a pénzhány miatt már most is az enyészet elé néznek. Legalább ez a könyv örzi képüket számunkra is.

Nem fölösleges tehát e munka Ceausescu bukása után sem. A dákoromán legendát nem ő találta ki, csupán saját kultusza szolgálatába állította. Radu Popa: Szekusok Klió templomában című írása keserű iróniával tudatja: „A román etnogenezis területén — melynek megoldásában döntő szerepe van a régészetnek — az utóbbi 10-15 év a csodák korának bizonyult.” „Az utóbbi 10-15 év legszégyentesebb és legkínosabb „elrendezései” és torzításai kétségtelenül a magyar leletekkel történtek. Különösen az azokkal, amelyek a magyar közösségek X-XII. századi jelenlétét bizonyították az adott lelőhely területén.” Kosztin könyve éppen ebben az időszakban igazolja a magyar keresztények kizárólagos jelenlétét az egyházi létesítményekben, a jelen diktátorai tehát nem hamisíthatják meg a múltat! Ennek a veszélye még nem múlt el!

Mindnyájan láhattuk, hallhattuk Bukarest győzelmes éjjelén azt a főpapot, aki a 2050 éves román nép egyháza nevében üdvözölte a forradalmat. Nyilván tőle is kérdezte Petru Cretia: „Hol volt az ország legrégebbi, 1500 éves intézménye, a román ortodox egyház?... Miért nem keltetek a magyar lelkes védelmére?” Az ön-

vizsgálat ritka és tiszteletré méltó kérdése, lám, a dákoromán mítoszba csomagoltatott Cretia vezeklésre szólítja a diktátort kiszolgáló főpapat, ám azt a történelemhamisítást fölhasználva, amely nemcsak Ceausescu kultuszához, de a marosvásárhelyi véres pogromhoz, a Tiszától a Dnyeszterig terjedő Nagyrománia álmához kötődik!

A dákoromán legendát görögkatolikus papok alapozták meg két évszázada, kiteljesedése, mint láttuk, a véreskezű génusz kultuszában valósult meg. Már alapozták a bukaresti emlékművet, a gigantikus örület központi kultuszhelyét, amely az ideológiailag jól preparált román hadsereg páncélosai közreműködésével vált véres áldozattal szentelt oltárrá december 21-én! Másnap este a cezáro-papista hagyományú, a görögkatolikusokat a szocialista diktatúra segítségével magába olvasztó, az új cézár hűségesen kiszolgáló nemzeti egyház újra megadta az alaphangot. Nemcsak az tehát a kérdés, hol volt ez az egyház, hanem az is, *miféle szerepet vállalt a jelenben, minéle hamis múlt ígértében kívánja megszentelni a jövőt?* Rosszul vizsgáztak a papok, a nép tanítói — de ők nem állanak a pogromokat vizsgáló bizottság elé. Nem állnak oda a „tudós akadémikusok” sem, akik például Illyés Gyulát lefaszírták, az erdélyi magyart megbélyegzetté tették süket hazai cinkosaik segítségével még itthon is!

Hamis bálványok dőltek korát éljük, hamis legendák osztatásának és az önvizsgálatnak az ideje jött el. Van mitől megszabadulni, van mit megcáfolni, s léteznek ehhez eszközeink. A magyar tudomány, a segítségére siető ismeretterjesztő irodalom az oly sokszor elhallgatott, lesajnált, szégyenletes átideologizált nemzeti múltunkat újra sajátunkká engedi válni. Van tiszta múltunk, tiszta forrásunk, amelyhez tiszta és értő kezekkel visszanyúlva jövőnkbe vetett hitünket alapozhatjuk. Köszönet illeti azokat a román írástudókat, akik készek elosztani a hazug legendákat. Nekik nehezebb a dolguk, mint a magyaroknak! Írásait a Magyar Napló 1990. március 22-i számában találjuk. Kosztin Árpád könyvét pedig a Népszava adta ki 1989-ben, *A dákoromán legenda* címmel.

PAPI LÁSZLÓ